

Nr 228.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående uppförande av ett radiohus i Stockholm; given Stockholms slott den 9 mars 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Fritiof Domö.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 mars 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars-, finans- och ekle-siastikdepartementen anmäler chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Domö, fråga om uppförande av ett radiohus i Stockholm och anför därvid följande.

Tanken på ett radiohus i Stockholm framfördes redan år 1931. Nämnda år utarbetades inom *aktiebolaget Radiotjänst* ett förslag till byggnad. Förslaget kom dock icke till utförande, enär Radiotjänst ansåg sig icke kunna överblicka rundradions utveckling och behov i tillräcklig utsträckning för att binda sig för en egen byggnad.

Under de följande åren lät Radiotjänst undersöka och bearbeta de akustiska frågorna av därför särskilt avdelad personal, varefter byggnadsfrågan upptogs till ny behandling. Man utgick därvid från de rika erfarenheter, som efter år 1931 vunnits genom omfattande undersökningsarbete såväl i Sverige som i utlandet.

I samråd med byggnadsstyrelsen uppdrog Radiotjänst år 1938 åt arkitekterna B. E. P. Romare och K. G. A. Scherman att på grundval av skisser till byggnadsprogram, som utarbetats inom Radiotjänst, uppgöra förslag till ett radiohus i Stockholm. Under åren därefter ha byggnadsplanerna bearbetats och kontinuerligt hållits å jour med utvecklingen å området inom Sverige och i utlandet.

I detta läge befann sig frågan, då 1943 års *rundradioutredning*¹ tillsattes. Enligt de för utredningsuppdraget meddelade direktiven hade rundradioutredningen att till närmare prövning upptaga frågan om ett radiohus i Stockholm. I skrivelse den 7 februari 1945 har utredningen framlagt förslag i ämnet. Vid förslaget utarbetande har utredningen biträttts av ekonomichefen hos Radiotjänst, radiokommissarien E. H. Mattsson samt arkitekterna Romare och Scherman. Därjämte har utredningen samrått med byggnadsstyrelsen och djurgårdskommissionen.

Över rundradioutredningens förslag ha *utlåtanden* avgivits av djurgårdskommissionen den 14 februari 1945, riksmarskalksämberet den 16 februari 1945, arméns fortifikationsförvaltning den 20 februari 1945, styrelsen för aktiebolaget Radiotjänst den 21 februari 1945, telegrafstyrelsen den 23 februari 1945 och byggnadsstyrelsen den 1 mars 1945.

Behovet av ökade utrymmen för Radiotjänst.

Efter att hava erinrat, att Radiotjänst, som år 1925 vid verksamhetens början provisoriskt erhöi lokal genom telegrafverkets försorg, år 1928 inflyttat i Fastighetsbolaget Hufvudstadens nybyggnad Kungsgatan 8, där lokaler vid husets uppförande särskilt inretts för ändamålet, anför *rundradioutredningen* följande.

Behovet av ökade utrymmen har vuxit med rörelsens omfattning. För närvarande disponerar Radiotjänst i Fastighetsbolaget Hufvudstadens fastigheter Kungsgatan 6, 8 och 10 samt Brunngatan 5, 7 och 9 sammanlagt cirka 3 500 m². Dessutom användas för vissa radioutsändningar konserthusets stora och lilla sal samt musikaliska akademiens konsertsal med en sammanlagd golvyta, inklusive erforderliga tekniska utrymmen men exklusive kommunikationsutrymmen, av cirka 2 000 m². Lokalerna i musikaliska akademien disponeras, förutom av akademien, helt av Radiotjänst, medan de i konsert-huset delas med övriga mera permanenta eller tillfälliga hyresgäster. Dessutom förhyr Radiotjänst garage, arkiv m. m. på olika platser i staden omfattande cirka 500 m². Sammanlagt disponerar Radiotjänst för närvarande cirka 6 000 m² och 35 000 m³.

Behovet av större utrymmen har i första hand föranletts av att programtiden ökat. Sålunda uppgick riksprogramtiden år 1925 till 1 200 timmar. Under år 1945 beräknas den komma att uppgå till något öfver 4 000 timmar. År 1936 tillkommo kortvågsprogrammen för bland andra svenskar i utlandet med en sändningstid, som år 1944 uppgick till omkring 1 000 timmar.

¹ Ledamöter av utredningen äro talmannen A. V. Sävström, tillika ordförande, t. f. kansli-rådet i kommunikationsdepartementet O. A. Berger, verkställande direktören i aktiebolaget Radiotjänst Y. Hugo, chefredaktören fru Eva Hökerberg, rektorn vid lantmannaskolan i Grimslov J. Johansson, redaktören E. H. Linder och generaldirektören H. K. A. Sterky.

Utrymmesbehovet måste emellertid bedömas även mot bakgrunden av planerade utvidgningar i programhänseende. Hänsyn måste sålunda tagas dels till den längre sändningstid, som beträffande det nuvarande programmet är under successivt införande, dels ock till de krav, som motses i samband med införandet av flera samtidiga program samt vid vidgad kortvågssändning.

Jämsides med denna redan inträffade och planerade kvantitativa stegring av själva utsändningstiden ha fordringarna på programmens innehåll, konstnärliga utformning samt akustiska och tekniska kvalitet ökat. Innehållet har blivit fylligare, nya programslag ha tillkommit och antalet programpunkter samt antalet uppträdande per tidsenhet stigit, vilket allt medfört ökat utrymmesbehov. Den konstnärliga utformningen har dragit med sig ett i hög grad ökat repetitionsarbete med dess krav på tillgång till lämpliga studioutrymmen och därtill hörande tekniska lokaler. Ett mera fulländat akustiskt och tekniskt återgivande har nödvändiggjort bland annat dels speciella studios för olika slag av program, dels ock en allmän och avsevärd ökning av studiolokalernas volym och för programkontrollen erforderliga utrymmen.

De stegrade kvalitativa fordringarna föranleda en långt gående differentiering av studioutrymmena med hänsyn till de olika programslagens innehåll och besättning. Därjämte måste hänsyn tagas till att närvaron av publik utgör en påtaglig stimulans för medverkande i radioprogrammen. Med hänsyn härtill söker man redan nu att vid orkesterkonserter låta ett visst antal åhörare avlyssna programmet i studion, exempelvis militär ur Stockholms garnison samt elever i stadens läroverk, folk- och fortsättningsskolor. Vidare är att märka att vissa lättare underhållningsprogram och kabareter i många fall äro så upplagda, att de vid genomförandet kräva den färg och akustiska kuliss, som närvaron av publik skänker. I flertalet ledande rundradioländer är publik allmänt förekommande vid radioframföranden.

De av Radiotjänst nu disponerade kontors- och studioutrymmena äro icke endast otillräckliga utan även i de flesta hänseenden otidsenliga. Studiolokalernas fördelning på ett flertal platser ute i staden medför påtagliga olägenheter. Om alltså förhållandena redan nu äro allt annat än tillfredsställande, måste situationen bli ohållbar, då det gäller att tillgodose det behov av ökade utrymmen, för vilket i det föregående redogjorts.

Rundradioutredningen framhåller, att det för utredningen står klart, att uppförandet av ett radiohus i Stockholm är den enda möjliga lösningen av Radiotjänsts lokalbehov.

Såväl *styrelsen för aktiebolaget Radiotjänst* som *telegrafstyrelsen* instämna i rundradioutredningens uttalande. Styrelsen för aktiebolaget Radiotjänst anför därjämte följande.

Såsom utredningen framhåller äro de av Radiotjänst nu disponerade lokalerna såväl otillräckliga som otidsenliga. Svårigheterna göra sig allt starkare påmintas och redan med rörelsens nuvarande omfattning är lokalfrågan för företagets ledning ett problem, som i olika avseenden försvårar arbetet och äventyrar ett gott resultat. Detta gäller såväl beträffande kontor som studios och utrymmen för den tekniska tjänsten. I fråga om kontoret har möjligheten övervägts att förhyra lokaler i andra fastigheter. En dylik uppdelning av företagets tjänstemän på ett flertal platser i staden är emellertid ur organisations- och arbetssynpunkt otillfredsställande, då ett rundradioföretag för det förberedande programarbetets smidiga gång är mycket beroende av en intim kontakt mellan tjänstemännen. Trots de betänkligheter, som styrelsen hyser mot att delar av kontoren förflyttas, skulle dock denna utväg för länge sedan

ha tillgripits, därest icke de av kristiden betingade onormala förhållandena på hyresmarknaden utgjort hinder härför.

Den fördelning av studiolokalerna på olika platser, som redan skett genom förhyrning i musikaliska akademien och konserthuset har varit lättare att genomföra på grund av karaktären hos den del av rundradioarbetet, som omfattar repetition och utsändning. Dock förorsakar även denna uppdelning svårigheter. Sålunda ökas behovet av i rundradiohänseende konstnärligt och tekniskt förfaren personal. Friheten i programarbetet beskäres och den teknisk-akustiska kvaliteten kan icke alltid hållas på önskvärd nivå, då företaget icke självt bestämmer över disposition och inredning av dessa förhyrda konsertstudios. Trots att samarbetet med musikaliska akademien och konsertföreningen är gott uppstå ofta kollisioner mellan deras egna konsert- och repetitionsdagar, radions samt övriga hyresgästers. De tre institutionerna driva visserligen samtliga musikverksamhet men vid akademien och konsertföreningen omfattar verksamheten uteslutande musik och arbetet är konsekvent planerat efter års- eller säsongplaner. För radion utgör musikverksamheten endast en del av rörelsen och den är underkastad det för radio-programmet allmänna kravet på rörlighet och aktuell anpassning, varför den i allmänhet måste planläggas på kortare sikt.

Lokaler avsedda för förstärkar- och inspelningsapparat, verkstäder och laboratorier äro nu i många avseenden sådana, att tjänsten i hög grad försvåras. Bristen på möjligheter till utvidgningar gör sig här särskilt gällande, likaså frånvaron av lokaler, där programmen genom avlyssning av inspelningar från repetitioner kunna underkastas en i olika hänseenden grundligare prövning före utsändningen.

Styrelsen har i det föregående behandlat lokalfrågan endast ur synpunkter anslutande till programmets nuvarande omfattning. Med de ökade kvalitativa krav, som ständigt anmäla sig, och med den kvantitativa utökning, som längre sändningstid, vidgad kortvågsverksamhet och flera samtidiga program innebära, utgör lokalfrågan ett reellt hinder för utvecklingen.

Samarbete med musikaliska akademien beträffande konsertlokalerna i radiohuset.

Vid de överläggningar, som rundradioutredningen haft med byggnadsstyrelsen rörande radiohusets förläggning, har från styrelsens sida ifrågasatts, huruvida icke samarbete mellan musikaliska akademien och Radiotjänst skulle kunna äga rum beträffande utnyttjandet av radiohusets större konsertlokaler.

Rundradioutredningen har låtit närmare undersöka möjligheterna härutinnan och därvid kommit till den slutsatsen, att ett sådant samarbete är förenat med svårigheter men att det likväl skulle kunna ske. Därvid förutsattes dock, att samarbetet planeras rationellt under ömsesidigt hänsynstagande till respektive institutioners speciella arbets sätt med därav betingade krav.

Styrelsen för aktiebolaget Radiotjänst finner med de erfarenheter, som Radiotjänst nu har i förevarande avseende, att fördelarna av ett samarbete kunna diskuteras. Dock vill styrelsen icke motsätta sig, att de större konsertlokalerna i radiohuset i viss omfattning få disponeras även av akademien.

En förutsättning för att ett samarbete skall kunna etableras är dock att akademien för sin verksamhet icke uteslutande är beroende av en viss konsertlokal i radiohuset. En annan förutsättning är att i akademiens byggnadsprogram angivna utrymmen för orkesterrepetitionssal och operaskola ökas till cirka 2 500 respektive 400 kubikmeter samt att orkesterrepetitionssalen utrustas med orgel, så att de till elevkonserterna och operauppvisningarna hörande repetitionerna icke alltid skola behöva förläggas till radiohuset.

Byggnadsstyrelsen framhåller, att i programmet för nybyggnad för musikaliska akademien, vilken byggnadsfråga för närvarande är under utredning inom styrelsen, från akademiens sida begäras konsertsalar av ungefär samma storleksordning, som föreslås i radiohuset. Styrelsen finner det kunna starkt ifrågasättas, om icke åtminstone någon av nämnda, mycket utrymmeskrävande och kostsamma salar kunna anordnas för gemensamt bruk av Radiotjänst och akademien under förutsättning att dessa båda institutioners byggnader förläggas i närheten av varandra. Styrelsen anför vidare, att styrelsen för rundradioutredningen framhållit ett sådant sambruk av konsertsalarna såsom önskvärt men att mot detta anförts att vissa organisatoriska svårigheter skulle uppstå vid uppgörande av tidsschema m. m. Styrelsen anser emellertid, att allvarliga ansträngningar böra göras för att lösa dessa svårigheter i avsikt att hålla byggnadskostnaderna för de nämnda båda institutionerna nere. Huruvida konsertsalarna skola anslutas till radiohuset eller akademibyggnaden synes vara en lämplighetsfråga, som bland annat sammanhänger med tidpunkterna för de olika byggnadsföretagens genomförande.

Förslag till tomt för radiohuset.

Vid valet av tomt för radiohuset har *rundradioutredningen* utgått från det utrymmesbehov, för vilket i det föregående redogjorts. Därefter har utredningen måst uppställa det kravet, att tomten till sin beskaffenhet är sådan, att den ger möjlighet till ytterligare utvidgning. Man måste nämligen, framhåller utredningen, med hänsyn till den snabbhet, som utmärker utvecklingen å rundradioväsendets område, räkna med att nya behov icke endast kunna utan med all säkerhet komma att uppstå. Utredningen anför därefter följande.

En annan viktig omständighet, som måste beaktas vid valet av tomt, är sättet för byggnadens utformning. Vid alla senare byggnader för rundradio utomlands ha studiolokalerna förlagts i markplanet. Därigenom undvikas de av ljudisoleringskraven betingade synnerligen omfattande och fördyrande byggnadskonstruktioner, som vid högbyggnadssystem äro ofrånkomliga. Administrations- och kontorslokaler kunna däremot förläggas i höghus.

Hänsyn måste vidare tagas till att Radiotjänst i mycket stor omfattning använder konstnärliga krafter, vilka jämsides med sin verksamhet vid radion äro sysselsatta vid bland annat teatrar och musiklokaler i stadens centrala delar. En ur sistnämnda synpunkt lämplig placering av radiohuset återverkar å såväl programkostnaderna som möjligheterna att kunna disponera för olika uppgifter bäst lämpade medverkande.

Rundradioutredningen räknar med att tomten bör ha en areal, som vid

möjlighet till gott utnyttjande av marken uppgår till minst 20 000 m². Därutöver måste markutrymme reserveras för framtida tillbyggnad av den planerade anläggningen samt för eventuell byggnad för television.

Såsom förut framhållits har rundradioutredningen rådgjort med byggnadsstyrelsen om lämplig plats för radiohuset å något av staten disponerat markutrymme. Även djurgårdskommissionen har tillfrågats. Sedan byggnadsstyrelsen med biträde av arkitekterna Romare och Scherman undersökt åtskilliga markområden i Stockholm, har styrelsen i skrivelse till rundradioutredningen förklarat, att det syntes styrelsen lämpligast att förlägga radiohuset i nu nämnd ordning till det nuvarande kasernområdet vid Marieberg, Konradsbergsområdet intill Drottningholmsvägen eller kvarteren Artilleristen och Fyrverkaren vid Valhallavägen. Beträffande dessa tomtområden anför rundradioutredningen följande.

Tomtplatsen å *Marieberg* är belägen inom fälttelegrafkårens förutvarande område. Grundförhållandena äro goda. Trafikförbindelserna äro sämre än beträffande övriga föreslagna områden. Tomtplatsens form och inklämda läge mellan två bergpartier och två huvudgator medför svårigheter att på ett organiskt sätt kunna tillgodose erforderliga framtida tillbyggnader. Genom att helt borttaga bergpartiet söder om nuvarande kaserngården skulle visserligen erforderlig frihet i dispositionshänseende och trygghet för framtida utbyggnadsbehov kunna ernås. Sprängningskostnaderna beräknas dock bliva så avsevärda, att en sådan lösning icke synes tillrådlig. En annan olägenhet är, att skilda meningar synas vara rådande beträffande Mariebergsområdets allmänna utformning, varför tidpunkten för stadsplanens fastställande icke kan förutsägas.

Tomtplatsen å *Konradsberg* omfattar det område, som nu upptages av psykiatriska sjukhusets norra del, samt området norr därom vid Drottningholmsvägen. Grundförhållandena äro goda. Trafikförhållandena kunna, efter det den planerade tunnelbanan tillkommit, betecknas såsom relativt gynnsamma. Den föreslagna tomten är emellertid för liten, enär den icke medger framtida tillbyggnader. För att mark inom området skall kunna reserveras för tillbyggnader erfordras ett avsevärt ingrepp i de parktytor och det parksammanhang, som bildar grundmotivet i en av byggnadsstyrelsen för rundradioutredningen företedd skiss avseende ändrad stadsplan för Konradsbergsområdet. Härtill kommer att den tid, som kräves för stadsplaneändringen, måste befaras bliva mycket lång. Enligt vad utredningen inhämtat av medicinalstyrelsen, torde vidare psykiatriska sjukhuset icke kunna nedläggas inom avsevärd tid. Slutligen föreligga svårigheter ur planerings- och grupperingssynpunkt bland annat på grund av den kuperade terrängen.

Beträffande *området vid Valhallavägen* inom kvarteren Artilleristen och Fyrverkaren äro grundförhållandena i allmänhet goda. Ur trafiksynpunkt är tomten lämplig. Därest kvarteren Artilleristen och Fyrverkaren jämte del av kvarteret Regimentet och viss gatumark, allt i den omfattning som å bilagda situationsplan angives, kunna få disponeras för radiohusets nuvarande och framtida behov, är denna tomt i alla avseenden väl lämpad för sitt ändamål.

Rundradioutredningen anser för sin del, att området vid Valhallavägen bör anvisas för radiohuset, varjämte den på östra sidan av Sibyllegatan belägna tomten inom kvarteret Konstapeln tills vidare bör reserveras för ra-

dioändamål, bland annat för att möta de krav televisionens införande kan komma att medföra. Det förslag till radiohus, som utredningen framlagt, är utarbetat med tanke på en förläggning å området vid Valhallavägen.

Såväl *djurgårdskommissionen* som *riksmarskalksämberet* tillstyrka den föreslagna förläggningen. Kommissionen framhåller därvid, att området vid Valhallavägen omfattar cirka 32 000 m² och ingår i den år 1931 fastställda stadsplanen för Ladugårdsgärde. Värdet av tomten kan med utgångspunkt från 1935 års tomtpriser beräknas till 7 700 000 kronor, sedan avdrag verkställts för rivningskostnaderna för nu befintliga byggnader. För områdets disposition förutsättes ändring av gällande stadsplan och i samband därmed överenskommelse med Stockholms stad angående återlämnande till kronan av överlåten tomtmark.

Även *arméns fortifikationsförvaltning* tillstyrker förslaget. Ämbetsverket upplyser, att de för Svea artilleriregemente planerade byggnaderna å Järvafältet beräknas kunna tagas i bruk vid årsskiftet 1946/47 samt tillägger, att ämbetsverket förutsätter, att full ersättning för den ianspråktagna markens värde tillgodoföres de av statskontoret förvaltade försäljningsmedlen för tomter å Ladugårdsgärde, av vilka medel kostnaderna för de till Stockholms garnison hörande förbandens utflyttning till Järvafältet bestridas.

Styrelsen för aktiebolaget Radiotjänst har i sitt utlåtande understrukit, att den föreslagna tomten har ett sådant läge, att medverkande utan alltför stora svårigheter kunna förflytta sig mellan radiohuset och sina övriga arbetsplatser såsom teatrar och konsertlokaler i stadens centrum. Av stor betydelse är, att möjligheter till utvidgningar finnas. Detta bör särskilt beaktas med kännedom om erfarenheterna från utlandet, där bristen på utrymme på många ställen förorsakat onödiga kostnader både genom från början för snävt tillmätta byggnader och genom för små tomtområden.

Liknande synpunkter ha framförts av *telegrafstyrelsen*, som med hänsyn till framtida utvidgningsmöjligheter finner någon annan förläggning än till Valhallavägen överhuvud taget icke kunna ifrågakomma.

Byggnadsstyrelsen slutligen framhåller, att åtgärder för stadsplaneändringens genomförande icke böra vidtagas, förrän byggnadsplanerna närmare utformats, så att önskemålen beträffande tomtens storlek och form kunna med större säkerhet överblickas.

Förslag till radiohus å tomtområdet vid Valhallavägen.

Vid förslagets utarbetande ha *rundradioutredningen* och dess medarbetare tagit del av ritningar samt införskaffat närmare informationer rörande de mera moderna av utländska anläggningar för rundradioändamål. På samma gång utredningen försökt att uppskatta lokalbehovet så riktigt som möjligt har utredningen eftersträvat sådana dispositioner, att framtida utvidgningar skola bli möjliga utan att komplexets användning försvåras och dess från början skapade arkitektur fördärvas.

Lokalerna i det föreslagna komplexet omfatta kontorslokaler, studiolokaler, lokaler för teknisk drift, arkiv, garage, bombskyddad reservanläggning, allmänna skyddsrum m. m. Rörande dessa lokaler anför rundradioutredningen följande.

Kontorshuset. Radiotjänst har för närvarande ett i alla avseenden för litet kontorsutrymme om cirka 2 500 m². Kontoren i det föreslagna radiohuset omfatta 5 500 m². Detta utrymme har beräknats med tanke på verksamhetens behov så långt rundradioutredningen nu kunnat överblicka detsamma.

Studiolokaler. Såsom av skisserna framgår ha olika studiolokaler med tillhörande utrymmen sammanförts till enheter. Dessa s. k. block åtskiljas av kommunikationsleder. En sådan disposition medger — inom ramen för vad tomten tillåter — utvidgningar utan att den ändamålsenliga planlösningen förryckes och arbetsmöjligheterna därmed försvåras. Förändringar inom ett block kunna också ske utan att driften i närgränsande enheter störes.

Studiolokalerna ha huvudsakligen förlagts i markplanet. Utöver vad förut anförts vinnes härigenom den fördelen, att det dagliga arbetet underlättas. Placeringen i ett och samma plan bidrager i hög grad till lokalernas i tids- och transporthänseende rationella utnyttjande. Goda transportmöjligheter äro av stor betydelse, och i syfte att underlätta dem ha vid studioblockens ena kortsida placerats lokaler, där ankommande materiel kan lastas direkt från fordon in i rekvisitarum, varifrån transportkorridorer leda till de olika studioutrymmena.

Radioprogrammet kräver vid utsändning lokaler av mycket skiftande storleksordning för att varje inslag skall med hänsyn till art och innehåll kunna givas en lämplig teknisk-akustisk utformning. Den minskning i omväxling, som frånvaron av det visuella momentet medför, måste delvis kompenseras genom variation av programmets akustiska ram. På grund härav erfordras lokaler, som med lätthet kunna anpassas efter programmets olika betingelser. För musikinslag användas därför nu studios från 12 000 ned till 400 m³ och för teater utrymmen varierande mellan 700 och 75 m³. I stort sett äro studiolokalerna i den planerade byggnaden av samma storlek som de nu disponerade.

I förslaget upptagna *musikstudios* variera mellan 12 000 och 450 m³; de mindre av dessa beräknas dock användas även för teater. Storleken av dessa studios framgår av följande sammanställning, i vilken måtten angivits i avrundade tal:

	Volym m ³	Golvvyta m ²	Höjd m	
Studio 1.....	12 000	900	13	
» 2.....	6 000	550	11	
» 3.....	3 500	400	9	(försedd med läktare)
» 4.....	1 500	220	7	» » »
» 5.....	900	150	6	
» 6.....	600	110	5·5	» » »
» 7.....	450	80	5·5	

Såsom förut angivits är publik önskvärd vid framförandet av vissa program. Till detta förhållande har tagits hänsyn vid planerandet av studios 1, 2, 3 och 4, vilka äro avsedda för ett antal åhörare av 1 000 respektive 500, 200 och 100 personer. I anslutning till dessa lokaler erfordras reservutgångar, foajéer, kapprum, toaletter m. m.

Förslaget upptager *talstudios för teater och liknande ändamål* enligt följande sammanställning, i vilken måtten jämväl angivits i avrundade tal:

Studio		Volym m ³	Golvyta m ²	Höjd m
8	.....	310	70	4·5
»	9	200	50	4·0
»	10	150	40	3·6
»	11	130	35	3·6
»	12	130	35	3·6
»	13	130	35	3·6
»	14	130	35	3·6 (döddämpad)
»	15	110	30	3·6

Vidare upptager förslaget *berättarstudios och andra mindre talstudios för föredrag, reportage m. m.* Sålunda planeras 5 studios för berättare à cirka 5 m² vardera. De särskilt för föredrag, reportage och uppläsningar planerade utrymmena omfatta 6 enheter, var och en bestående av 1 talstudio à cirka 20 m², 1 kontrollrum à cirka 10 m² och 1 rum för grammofoon- och magnetofonuppspelning à 15 m². För inspelning av kortare programslag avses 2 enheter, vardera omfattande 1 talstudio à 25 m², 1 kontrollrum à 12 m², 1 förstärkarrum à 10 m² och 1 inspelningsrum à 15 m².

Antalet *effektstudios* har upptagits till 4, därav 2 à cirka 20 m² och 2 à cirka 30 m², de sistnämnda försedda med vattenbassänger.

För *grammofoon- och magnetofonuppspelning* planeras, förutom här förut omnämnda 6 rum för detta ändamål, ytterligare 7 rum à cirka 15 m² vardera samt för grammofoonuppspelning och hallåttjänst 3 rum à cirka 10 m² vardera.

Vidare finnas *ekorum* till ett antal av 4, därav 3 à 30 m² och 1 ekogång cirka 100 m lång.

För avlyssning samt teknisk-akustisk övervakning av program och repetitioner upptagas 8 *kontrollrum* med förstärkarrum. Kontrollrummen omfatta cirka 25 m² och förstärkarrummen cirka 10 m². Dessa rum äro avsedda för samtliga musikstudios, talstudios för teater och liknande ändamål, berättarstudios, effektstudios, de förut särskilt omnämnda 7 rummen för grammofoon- och magnetofonuppspelning, samt ekorummen.

Till de sålunda specificerade lokalerna äro fogade *diverse utrymmen*, vilka utrymmen omfatta expedition för vakthavande tjänstemän ävensom andra expeditionsutrymmen, lyssnarrum, rum för kollationeringar och studiecirklar, effektarkiv, kapprum, uppehållsrum för medverkande, övningsrum, instrumentrum för 200 musikinstrument, orgelrum m. m.

Till *jämförelse mellan antalet studios och kontrollrum i den planerade byggnaden och antalet liknande utrymmen, som nu disponeras av Radio-tjänst*, meddelas följande sammanställning:

Lokalens art	Planeras	Disponeras nu
Musikstudios	7	5 ¹
Talstudios för teater och liknande	8	4
Berättarstudios och andra mindre talstudios för föredrag, reportage m. m.	13	2
Effektstudios	4	1
Rum för grammofoon- och magnetofonuppspelning	16	5
Ekorum	4	3
Kontrollrum	16	8

¹ Omfattar 2 egna lokaler, musikaliska akademiens stora sal, konserthusets stora sal och konserthusets lilla sal.

Av sammanställningen framgår, att det särskilt är antalet berättarstudios och andra mindre talstudios för föredrag, reportage m. m. samt antalet rum för grammofon- och magnetofonuppspelning, som ökat i det planerade radiohuset. Ökningen påverkar icke radiohusets totalvolym. Utredningen har emellertid ansett, att dessa var för sig relativt små utrymmen böra redan nu planeras med hänsyn till de behov, som följa av utvidgad kortvågsverksamhet och införandet av flera samtidiga program.

En jämförelse mellan sammanlagd yta respektive volym för å ena sidan det föreslagna radiohusets studiolokaler och kontrollrum och å andra sidan nuvarande utrymmen av dessa kategorier ger cirka 4 800 m² och cirka 32 000 m³ mot nu cirka 2 500 m² och cirka 24 000 m³.

Tekniska centralen. För den tekniska centralen ha följande lokaler, vilka även inkludera erforderliga personalutrymmen, förråd m. m., upptagits:

Förstärkarcentralen	1 100 m ²
Inspelningscentralen	1 300 m ²
Laboratorie- och verkstadslokaler	1 300 m ²
Sammanlagd yta 3 700 m ² .	

Lokaler av denna kategori äro för närvarande sämst tillgodosedda. Av utrymmesskäl måste nu sådana förhållanden på förstärkar- och inspelningscentralerna tolereras, att den dagliga driften och utrustningens rationella skötsel äventyras. Laboratorie- och mätlokaler, vilka äro nödvändiga för en verksamhet av så expansiv och utvecklingsrik art som rundradion, saknas i egentlig mening. Verkstadsutrymmena äro mycket otidsenliga och i den mån de finnas äro de sammanblandade med förrädsutrymmen och arbetslokaler för själva programutsändningen.

Arkiv. Arkiven för noter, grammofonskivor, pjäsmanskript och dokument upptaga i förslaget en golvyta av 1 600 m².

En direkt och riktig jämförelse mellan de planerade och de nuvarande lokalernas yta kan svårligen göras, när grammofonskiveskåp för närvarande finnas uppställda på allehanda ställen i korridorer och kontorsrum. Även notarkivet har i brist på utrymme måst uppdelas. Som jämförelse kan dock nämnas, att antalet hyllmeter för noter nu är 350 och att det planerade utrymmet ger plats för 1 000 hyllmeter. Antalet hyllmeter för grammofonarkivet är nu 400 och det planerade 1 500. Både not- och grammofonarkiven innehålla materiel stadd i stark tillväxt. Det kan förutses, att denna tillväxt kommer att ske i än hastigare tempo, då världsläget åter medger internationellt utbyte av musikverk och grammofonskivor.

Garage. Garageutrymmen för bolagets reportage- och transportbilar med tillhörande reparationsverkstad ha planerats i en undervåning och omfatta 1 300 m².

Bombskyddad reservanläggning m. m. En bombskyddad anläggning nedsprängd i berg har planerats omfattande cirka 3 700 m³. Den är avsedd för en efter krigsmässiga förhållanden anpassad programverksamhet och består av sändaravdelning om cirka 600 m² och 2 000 m³ — omfattande musikstudio, tal- och grammofonstudios, kontroll-, inspelnings- och sändarrum samt utrymmen för reservkraft — personal- och arkivutrymmen om cirka 500 m² och 1 700 m³. Större delen av sistnämnda utrymmen skall i fredstid nyttjas såsom akustiskt laboratorium.

Förutom den i berg nedsprängda anläggningen förutses i anslutning till kontorsbyggnaden och den tekniska byggnaden normalskyddsrum omfattande cirka 700 m² och 1 700 m³.

Diverse lokaler. Lunchrum och kaffebar erfordras för personal och medverkande. I allt beräknas att cirka 300 personer behöva betjänas dagligen. Nämnade utrymmen äro placerade så, att bekväma förbindelser erhållas med såväl kontorshuset som studiolokalerna.

I byggnaden finnas även inrymda olika förrådsrum, uppehållsrum för barn (barnkrubba), sjukrum, bostad för övervaktmästare och övermaskinist, omklädningsrum för städerskor och vaktmästare, utrymmen för luftkonditioneringsaggregat m. m.

Den närmare utformningen av byggnaden framgår av de skisser, som bifogats rundradioutredningens förslag och som komma att tillställas riksdagens vederbörande utskott. Vid detta protokoll torde få fogas en av arkitekterna Romare och Scherman utarbetad kortfattad beskrivning av radiohuset.

Styrelsen för aktiebolaget Radiotjänst har i sitt utlåtande hänvisat till att byggnaden planlagts med iakttagande av kravet på att inom ramen för rimliga kostnader erhålla en byggnad väl anpassad till företagets speciella struktur och arbetssätt. Det oaktat komma givetvis, framhåller styrelsen, smärre ändringar i dispositionen av utrymmena enligt nu föreliggande ritningar att ske i anslutning till de ytterligare erfarenheter, som stå att vinna i olika hänseenden.

Telegrafstyrelsen har icke ingått på någon detaljgranskning av förslaget, då styrelsen förutsatt att detta är att betrakta som ett utkast, avsett att undergå överarbetning, innan den huvudsakliga anvisningen av medel sker.

Byggnadsstyrelsen har i sitt utlåtande anfört följande.

Man torde böra utgå från att radioverksamheten kommer att med den utveckling på olika hithörande områden, som efter allt att döma förestår, underkastas förändringar, som ej nu kunna närmare överblickas. Med anledning härav måste det bestämt påfordras, att radiohuset så planlägges, att om- och tillbyggnader kunna vidtagas för de olika avdelningarna var för sig, utan att driftsrubbningar behöva uppstå. Härför kräves i första hand, att tomten så bebygges, att lämpligt beläget reservutrymme på densamma erhålles samt att de lokaler, som avses för olika avdelningar, förläggas så, att förändringar eller tillbyggnader kunna vidtagas beträffande var och en särskild, utan att allvarigare störning för andra avdelningar uppkomma.

Dessa önskemål synas visserligen i princip ha beaktats vid utformningen av nu ifrågavarande förslag, men byggnadsstyrelsen finner detta spørsmål så betydelsefullt, att frågan bör ägnas ytterligare uppmärksamhet vid det fortsatta ritningsarbetet.

Aktiebolaget Radiotjänsts verksamhet är uppdelad på ett flertal avdelningar. Såvitt styrelsen kunnat finna, är förslaget utarbetat med hänsyn till att dessa avdelningars lokaler skola ligga i ett lämpligt förhållande till varandra. Det utrymmesbehov, som skäligen bör anses föreligga för de särskilda avdelningarna, måste givetvis prövas ingående i avsikt att tillse, att byggnadskostnaderna icke springa upp till större belopp, än som är oundgängligen nödvändigt. Sådan ingående behovsgranskning har byggnadsstyrelsen ej kunnat medhinna på den till buds stående tiden. Det har dock förefallit styrelsen, som om vissa inskränkningar skulle vara möjliga utan att därmed ändamålsenligheten och hänsyn till behövlig utrymmesreserv åsidosättas. Kontorsutrymmena synas sålunda vara väl rikligt tilltagna både beträffande

rumsenheternas antal och storlek. I vad mån någon reducering av den tekniska avdelningens lokaler kan genomföras, synes böra bli föremål för särskild och ingående granskning i samråd med sakkunniga. Därvid torde givetvis bland annat frågan om det antal program, som från Radiotjänst äro avsedda att utsändas, komma att starkt inverka.

Styrelsen har funnit det av rundradioutredningen framlagda förslaget vara ägnat att läggas till grund för fortsatt utredning och utarbetande av ett slutligt byggnadsförslag. Det synes lämpligen böra uppdragas åt byggnadsstyrelsen att i samråd med Radiotjänst och telegrafstyrelsen samt de sakkunniga i övrigt, som finnas böra anlitas, verkställa denna utredning och låta upprätta erforderliga ritningar för frågans slutliga bedömande.

Kostnadsberäkningar.

I avseende å kostnaderna för radiohuset har *rundradioutredningen* låtit verkställa detaljerade beräkningar. Jag tillåter mig att härutinnan hänvisa till handlingarna i ärendet.

De egentliga byggnadskostnaderna uppgå till 14 600 000 kronor på sätt framgår av följande sammandrag av beräkningarna.

	Kronor.
Kontorsbyggnaden	2 900 000
Tekniska centralen	3 144 750
Blocklängan	2 025 750
Rekvisitautrymmen till blocken	204 600
Mindre konsertsalen	737 200
Stora konsertsalen	1 383 550
Foajéer, garderober, toaletter och övriga biutrymmen till konsertsalarna	908 400
I berg insprängt skyddsrum med sändaravdelning	412 000
Fast inredning i restaurangens ekonomiutrymmen	100 000
Pannskorsten	25 000
Konstnärlig utsmyckning	300 000
Utvändiga arbeten	281 000
Akustisk inredning	982 900
Diverse installationer	255 000
Ospecificerade och oförutsedda arbeten	939 850

Summa kronor 14 600 000.

Rundradioutredningen har i sina kostnadsberäkningar icke medtagit tomtkostnaden. Såsom förut framhållits, har djurgårdskommissionen uppskattat värdet av tomten till 7 700 000 kronor.

För rivning av Svea artilleriregementes byggnader å det föreslagna tomtområdet beräknar rundradioutredningen ett belopp av 500 000 kronor, därvid utredningen utgått från en rivningskostnad av 3 kronor per m³.

Vidare uppskattar rundradioutredningen kostnaderna för anskaffning av teknisk utrustning för Radiotjänsts och telegrafverkets verksamhet i radiohuset till 3 900 000 kronor enligt följande sammanställning.

	Kronor.
Kontorslokaler	18 000
Studiolokaler	1 341 700
Tekniska centralen	1 712 100
Skiv- och bandarkiv	42 000
Garage	41 500
Skyddsrum	141 075
Diverse lokaler	13 600
Lokaltelefon, trådradiosändare, distributionsnät för elektrisk kraft, kabeldragning m. m.	791 000
Urustning för orglar i konsertsalarna	400 000
Oförutsedda utgifter	254 000
	Summa 4 754 975
<i>Avgår</i> : värdet av befintlig materiel	854 975
	Summa kronor 3 900 000.

Enligt rundradioutredningens mening böra byggnadskostnaderna lämpligen bestridas genom anslag för kapitalinvestering i antingen statens allmänna fastighetsfond, byggnadsstyrelsens delfond, eller telegrafverkets fond. Vare sig den ena eller den andra fonden väljes, böra sedvanliga ränte- och amorteringskostnader utgå av radiolicensmedel. Å Radiotjänst bör ankomma att svara för det underhåll av byggnaden, som är förknippat med programverksamheten och den därtill anknutna tekniska tjänsten, under det att den fondförvaltande myndigheten bör ombesörja byggnadens yttre underhåll.

Kostnaderna för teknisk utrustning, inventarier och möbler anser utredningen liksom hittills böra bestridas av radiolicensmedel. En häremot svarande utökning av Radiotjänsts årliga tilldelning av licensmedel bör alltså ske. Enligt utredningens mening bör utrustningen icke anskaffas på en gång. Såväl möjligheten av prisfall som eventuellt nya landvinningar å teknikens område tala för en uppdelning av anskaffningen av ifrågavarande utrustning på flera år.

Telegrafstyrelsen har i fråga om byggnadens ställning i förvaltningshänseende samt i fråga om anläggningskostnadernas finansiering framhållit, att allt talar för att byggnaden bör förvaltas av telegrafstyrelsen och kostnaderna bestridas genom kapitalinvestering i telegrafverkets fond, i den mån icke vissa kostnader i enlighet med rundradioutredningens förslag böra bestridas direkt av radiolicensmedel.

Byggnadsstyrelsen har funnit de till 14 600 000 kronor uppskattade byggnadskostnaderna i och för sig riktigt beräknade men ansett dem böra godtagas endast såsom en ungefärlig uppgift rörande blivande byggnadskostna-

der. En detaljerad beräkning anser styrelsen böra framläggas senare, då det slutliga förslaget upprättats.

Beträffande byggnadens finansiering och dess framtida förvaltning finner styrelsen uppenbart, att en det allmänna i verkligheten tillhörig byggnad av den art och storlek, varom här är fråga, bör ställas under dess inseende. Därvid kan enligt styrelsen lämpligen samma förvaltningsform tänkas komma till användning, som tillämpas beträffande de kungl. teatrarna, med vilka radiohuset förvaltningsmässigt och i ekonomiskt hänseende torde komma att utvisa vissa likheter. I så fall skulle yttre underhåll omhändervhas av byggnadsstyrelsen, medan det inre underhållet skulle åvila Radiotjänst.

Departementschefen.

Den svenska rundradios programverksamhet är helt anförtrodd åt aktiebolaget Radiotjänst. I Stockholm är verksamheten sedan år 1928 förlagd till förhyrda lokaler vid Kungsgatan, varjämte för musikutsändningar disponeras såväl stora och lilla salen i konserthuset som musikaliska akademiens konsertsal.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att utrymmena vid Kungsgatan äro utnyttjade till bristningsgränsen. Några möjligheter att genom förhyrning tillgodose det trängande behovet av ökade utrymmen finnas för närvarande icke. Även om utsikterna härutinnan skulle förändras, har programverksamheten likväl nått en sådan omfattning och de tekniska kraven på lokaliteternas utformning så skärpts, att lösningen av den länge förberedda frågan om uppförande av en egen byggnad för Radiotjänst icke bör vidare uppskjutas.

Liksom de i ärendet hörda myndigheterna anser jag, att det av rundradioutredningen utarbetade förslaget bör läggas till grund för byggnadsfrågans vidare behandling. I första hand gäller det därvid att träffa ett avgörande beträffande förläggningen av radiohuset.

Rundradioutredningens förslag är utarbetat med tanke på det område vid Valhallavägen, som nu disponeras av Svea artilleriregemente. Några erinringar mot att detta område upplåtes för ändamålet ha under ärendets remissbehandling icke framförts. Även jag tillstyrker denna förläggning, vilken ur skilda synpunkter framstår såsom lämplig. Såsom djurgårdskommissionen och byggnadsstyrelsen framhållit, erfordras för tomtens ändamålsenliga utnyttjande viss ändring av gällande stadsplan för området. Förhandlingar härom böra upptagas med Stockholms stad.

Rundradioutredningens förslag till radiohus har närmast karaktären av en i princip upplagd skiss till lösning av byggnadsfrågan. Förslaget synes mig väl planlagt och ur arkitektonisk synpunkt förtjänstfullt. Vid dess utarbetande har utredningen kunnat tillgodogöra sig resultaten av de förarbeten, som verkställt inom Radiotjänst, ävensom den erfarenhet, som vunnits från liknande anläggningar utomlands. Den snabbhet, varmed utredningsarbetet måst bedrivas efter det tanken på radiohusets förläggning till tomten vid Valhallavägen tagit fastare form, har självfallet icke möjliggjort för utred-

ningen att framlägga ett i detalj genomarbetat förslag. En vidare bearbetning av frågan om byggnadskomplexets utformning är därför erforderlig och har även av rundradioutredningen förutsatts. Denna fortsatta utredning synes lämpligen böra uppdragas åt byggnadsstyrelsen i samråd med telegrafstyrelsen och Radiotjänst. Detaljplaneringen bör så bedrivas, att byggnadsarbetena kunna igångsättas, så snart utflyttningen av Svea artilleriregemente till Järvafältet verkställts.

Vid de fortsatta övervägandena bör eftersträvas att utan åsidosättande av berättigade krav i möjligaste mån begränsa byggnadskostnaderna. Såväl utrymmenas storlek som material och teknisk standard böra underkastas prövning. Särskild uppmärksamhet bör därvid ägnas åt kontorslokalerna. Liksom rundradioutredningen utgår jag från att konsertsalarna så planeras, att de kunna utnyttjas gemensamt av Radiotjänst och musikaliska akademien. Även om akademiens blivande nybyggnad icke skulle förläggas i närheten av radiohuset böra enligt min mening radiohusets konsertsalar kunna disponeras av bägge institutionerna.

Kostnaderna för radiohuset böra på sätt hittills skett med övriga av statsmedel bekostade anläggningar för rundradiostyrelsen bestridas genom investering i telegrafverkets fond. Anledning synes mig knappast förefinnas att nu närmare ingå på frågan om det förvaltningsmässiga handhavandet av byggnadens underhåll. Jag anser mig endast böra framhålla, att vissa skäl tala för att det inre underhåll av byggnaderna, som är förknippat med programverksamheten och den därtill direkt knutna tekniska tjänsten, anförtros åt Radiotjänst.

Arméns fortifikationsförvaltning har i sitt utlåtande förutsatt, att full ersättning för den ianspråktaga markens värde skulle tillgodoföras de av statskontoret förvaltade försäljningsmedlen för tomter å Ladugårdsgårde. Enligt min mening bör tomten överföras för redovisning från försvarets fastighetsfond till telegrafverkets fond utan att någon medelsanvisning för ändamålet äger rum men med en sådan justering av värdet, att tomten å telegrafverkets fond kommer att upptagas med det affärsmässiga tomtvärdet, vilket givetvis bör vara förräntningsunderlag. Någon fondering i enlighet med fortifikationsförvaltningens förslag skulle alltså icke komma till stånd. Å Kungl. Maj:t torde få ankomma att meddela beslut om den av mig ifrågasatta överflyttningen mellan försvarets fastighetsfond och telegrafverkets fond.

Enligt vad jag i det föregående anfört skulle statsmakterna nu icke fatta ståndpunkt till det föreliggande byggnadsprojektets närmare utformning. Olika med förslaget sammanhängande detaljfrågor skulle sålunda liksom den närmare granskningen av kostnadsberäkningarna uppskjutas till nästa års riksdag. Viktigast är, att avgörande nu träffas rörande radiohusets förläggning.

Det för nästa budgetår för fortsatt detaljutformning av byggnadsförslaget erforderliga medelsbehovet har av rundradioutredningen uppskattats till 500 000 kronor. Häremot är från min sida icke något att erinra. Av anslaget böra även täckas de kostnader, som hittills föranletts av utredningsarbetet.

Vid anmälan av frågor om anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1945/46 uttalade jag, att det vore min avsikt att söka inom en relativt nära framtid bringa till avgörande en av rundradioutredningen väckt fråga om anläggande av två kortvågssändare. Jag anser mig i detta sammanhang böra meddela, att jag med hänsyn till de betydande kostnaderna för genomförande av det härutinnan framlagda förslaget icke anser mig kunna nu förorda framställning i ämnet till riksdagen.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av ett radiohus i Stockholm* under Statens affärsverksfonder, Telegrafverket, för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 500 000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Nils Hellenius.

*Bilaga.***Kortfattad beskrivning av radiohuset.**

Utarbetad i januari 1945 av arkitekterna SAR Romare och Scherman.

Allmän orientering.

Såsom av situationsplanen närmare framgår omfattar tomtplatsen huvudsakligen kvarteren Artilleristen och Fyrverkaren ävensom del av kvarteret Regimentet vid Valhallavägen i Stockholm. Förslaget har upprättats i anslutning till av Radiotjänst utarbetade programskisser och »P. M. rörande lokalbehov m. m.» av den 17 dec. 1944 med iakttagande av de ändringar, som under hand anvisats av Radiotjänst.

Byggnaden, som med hänsyn till sin funktion uppdelas i flera — sinsemellan genom erforderliga förbindelseleder sammanlänkade — byggnadskroppar, föreslås förlagd inom områdets södra del med sina byggnadslängor grupperade kring en mot Valhallavägen helt öppen monumentalt utformad förgård.

Längorna omsluta två inre gårdar, en större benämnd inre gården och en mindre benämnd blomgården.

A. Kontorsbyggnaden.¹

Längst åt öster begränsas komplexet av en i nordsydlig riktning orienterad långa, kontorsbyggnaden.

Denna byggnad innehåller sju våningar, en souterrängvåning och källarvåning. I utrymmena från bottenvåningen och uppåt finnas huvudsakligen kontors- och arkivlokaler. I bottenvåningen har även en restaurant förlagts, som lätt kan anslutas till en sommartid på förgården ordnad uteservering. I souterrängvåningen inrymmas bl. a. restauranter samt omlädningsrum för städ- och vaktpersonal. Källarvåningen upptages till största delen av panncentral avsedd för komplexet i dess helhet.

Kommunikationerna i vertikalled i denna byggnad förmedlas av en huvudtrappa med tvenne större hissar samt två reservtrappor och en mindre hiss.

B. Tekniska byggnaden.

Närmast väster om kontorshuset ligger den s. k. tekniska byggnaden, omfattande fyra våningar, souterrängvåning och källarvåning. Byggnaden omsluter bygelformigt inre gården och inrymmer från bottenplanet och uppåt entréhall, mindre studiolokaler, studiocentral och övervakningsrum, tekniska centraler, laboratorier och verkstadslokaler. I souterrängvåningen, som sträcker sig under hela inre gården, ligger garage med inkörning från byggnadens nordsida. Souterrängvåningen innehåller även vissa verkstäder samt demonstrationsrum. Källarvåningen upptager normalskyddsrum. Våningarna inom byggnaden kommunicera genom tvenne trapphus, en varu- och en mindre personhiss.

¹ Bokstavsbezeichnungarna ansluta sig till föreliggande skissritningar.

Den ovannämnda entréhallen betjänar kontorsbyggnaden, tekniska byggnaden och flertalet studiolokaler. I direkt anslutning till densamma finnas bl. a. vaktmästarcentral, den förut nämnda studiocentralen, rum för studiecirklar samt kaffebar. Entréhallen sträcker sig ut på förgården i en låg byggnadskropp av en vånings höjd innehållande huvudentré, kapprum, toaletter för besökande samt väntplatser.

CDEF. Blocklängan.

Väster om tekniska byggnaden och skild från denna av blomgården ligga studiolokaler, sammanförda till fyra byggnadsblock. Dessa block, bestående av rum med skiftande takhöjder, ha lagts under ett gemensamt yttertak. Befintligt vindsutrymme utnyttjas för ekorum, luftkonditioneringsaggregat, ledningsdragning m. m. Mellan förgården och blocken ligger det galleri, som utgör kommunikationsled för tjänstemän, medverkande och andra besökande. I galleriet finnas repetitions- och väntrum, vilka som risaliter skjuta ut i förgården. Genom dörrar har galleriet förbindelse med trädgårdsanläggningen, där uppträdande under pauser och väntetider kunna hämta rekreation. Utmed blockens motsatta sida sträcker sig en transportkorridor med direkt anslutning till bl. a. uppacknings- och rekvisitautrymmen. Galleriet och transportkorridoren förbindas medelst tvärkorridorer utefter blockens långsidor.

GH. Konsertsalar.

Väster om blocklängan och i förbindelse med dess kommunikationssystem ligga de två största konsertlokalerna — studio 1 och 2 — med tillhörande foajéer och kapprum. I en med dessa konsertlokaler sammanbyggd flygel om två våningar finnas bl. a. kontrollrum, talstudios samt övnings- och uppehållsrum för musiker. Under denna flygel ligga bergslyddrum i vilka sändaravdelning, vissa arkiv och akustiskt laboratorium inrymmas. Det senare avses att vid krigsfara apteras såsom personalskyddsrum.

Foajéer och kapprum för åhörare i studio 1, 2 och 3 ha sammanförts i en gemensam hall med direkt entré från Valhallavägen. Salarna äro orienterade med sin längdaxel i öst—västlig riktning. Den största salen är förlagd längst söderut vid Valhallavägen och bildar fond i förgårdens huvudaxel, varigenom den giver anläggningen en samlad och fast arkitektonisk avslutning.

Den mot söder vettande förgården med dess trädgårdsanläggning och spegeldamm samt den föreslagna konstnärliga utsmyckningen understryker anläggningens helhetsverkan och torde tillsammans med de relativt fristående byggnadskuberna åstadkomma ett samspel av öppen och välkommande karaktär.

Material och arbete.

A. Kontorsbyggnaden.

Grund av betong, socklar av natursten. Stomme av tegel. Fasader av rött fasadtegel. Bjälklag och trappor av betong. Balkong och räcken av konstsmide. Fönster, Åtvidabergs eller liknande. Yttertak med asfalttäckning ev. plåt på trätakstolar. Golv i korridorer och tjänsterum av parkett eller linoleum. Trappor och trapplaner i kalksten.

B. Tekniska byggnaden.

I tillämpliga delar lika A. Ljudisolering och akustisk behandling av väggar, golv och tak i vissa utrymmen. Altanens golv av skiffer i asfalt. Inre gården planterad. Entréhallens golv samt trappor och trapplaner av kalksten. Luftkonditioneringsanläggning.

CDEF. Blocklängan.

Yttertak av siporex eller strängbetong på takstolar av svetsad stålplåt burna av fria betongpelare. Ytterväggar av rött fasadtegel i mönstermurning. Studioväggar m. m. av tegel på separata betonggrunder. Studiogolv av parkett på från väggarna fria betongplattor, s. k. flytande golv. Ekorum av betong på ljudisolerande underlag. I allmänhet högvärdigt ljudisolerande konstruktioner för väggar, golv och tak. Trappor av betong eller ek. Luftkonditioneringsaggregat upphängda i takkonstruktionen. Korridorer med friliggande, ljudabsorberande tak av siporexblock med undertak av trä, golv av linoleum. Galleri på betonggrund, fasadbeklädnad i natursten, yttertak täckt av asfalt, golv av kalksten, fönster i järn, räcken av konstsmide.

GH. Konsertsalar.

Grund av betong med sockel av natursten. Stomme av tegel och järn. Yttertak av plåt. Fasader muras av rött fasadtegel i mönstermurning. Salarnas väggar och tak utföras i ädelträ. Ljudskärm av betong med ingjutna plattor. Golv av parkett. Innerfönster i studios monteras i panelen. Luftkonditioneringsanläggning.

Foajéer. Grund av betong. Stomme av lätttegel. Utvändig beklädnad av natursten. Invändiga golv och socklar av kalksten. Väggar och tak stuckputsade. Fönster i järn. Inredning av ädelträ.

Småutrymmen. I tillämpliga delar lika motsvarande utrymmen under A, B och C.

Bergskyddsrum med sändaranläggning m. m. I tillämpliga delar lika motsvarande utrymmen i B—E.

Gårdar. Plattsättning med natursten. Damm med botten av natursten i mönster. Planteringar, blomkvarter och bänkar av gedigen standard.

Konstnärlig utsmyckning.

Över huvudentrén en stenrelief, förslagsvis »Svenska folkets radio». Över förgårdens fond en polykrom relief i glaserad klinker, förslagsvis »Musiken». I foajén vid studio 1 en muralmålning ev. textil å fondväggen.

Allmänna anmärkningar.

a) Den akustiska behandlingen av studiolokalerna avses utförd enligt vid Radiotjänst utarbetade specifikationer över lämpliga materiel och konstruktioner.

b) Sådana anordningar planeras, att elektriska ledningar inom byggnaden lätt kunna framdragas och ändras.